

MENTALNO ZDRAVLJE U ZAJEDNICI

Tematski zbornik radova

Studentski kulturni centar Niš, 2017.

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

MENTALNO ZDRAVLJE U ZAJEDNICI

Tematski zbornik radova

Prvo izdanje, Niš 2017.

REDAKCIJA ZBORNIKA: prof. dr Zvezdan Arsić, doc. dr Bijana Jaredić, doc. dr Jelena Davidović-Rakić, doc. dr Olivera Radović (Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet), **doc. dr Kristina Ranđelović, doc. dr Jelena Opsenica Kostić, prof. dr Nebojša Milićević** (Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu)

Recenzenti:

**doc. dr Dušan Todorović
doc. dr Milica Mitrović
doc. dr Dušan Ranđelović**

Izdavač:

Studentski kulturni centar Niš

Za izdavača:

Dragana Petković, direktor

Saizdavač:

Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu

Urednik:

Aleksandar Blagojević

Urednik izdanja:

prof. dr Bojana Dimitrijević

Tehnički urednik:

Milica Ognjanović

Tiraž:

100

Štampa:

Medivest KT, Niš

ISBN 978-86-7757-241-9

Jelena Miletić¹

Psihološko savetovalište za studente Studentskog kulturnog centra Niš

Anastasija Stojković

Jelena Tomić

Sonja Marković

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za psihologiju

OBRASCI PARTNERSKE AFEKTIVNE VEZANOSTI I EMOCIONALNA KOMPETENCIJA STUDENATA

Rezime

Glavni cilj ovog istraživanja bilo je ispitivanje razlika u izraženosti dimenzija emocionalne kompetencije kod pripadnika različitih obrazaca afektivne vezanosti. Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 200 studenata, pri čemu je uzorak ujednačen po polu – 100 muškaraca i 100 devojaka, i čine ga studenti Filozofskog, Medicinskog, Elektronskog, Građevinskog fakulteta i Fakulteta zaštite na radu Univerziteta u Nišu. Za potrebe istraživanja korišćeni su Upitnik za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti i Upitnik emocionalnih veština i kompetencije. U okviru emocionalne kompetencije su ispitivani: sposobnost uočavanja i razumevanja emocija, sposobnost izražavanja i imenovanja, kao i sposobnost upravljanja emocijama.

Istraživanjem je utvrđeno da su žene emocionalno kompetentnije od muškaraca, kao i oni studenti koji su duže od godinu dana u partnerskoj vezi nego oni koji su kraće vreme u vezi. Takođe, dobijeni rezultati govore da sigurnom i izbegavajućem obrascu partnerske afektivne vezanosti uglavnom pripadaju drugorođeni i više po redosledu rođenja, dok bojažljivom većinom pripadaju jedinci, a preokupiranom prvorodeni u porodici sa više dece. Opšta hipoteza da postoji statistički značajna razlika u izraženosti emocionalne kompetencije u odnosu na obrasce partnerske vezanosti nije potvrđena.

Ključne reči: obrasci partnerske afektivne vezanosti, emocionalna kompetencija, studenti

UVOD

Afektivna vezanost

Prema rečima Filipa Malrijea u „imaginarnoj“ raspravi o fenomenu afektivne vezanosti, koju je podstakao Rene Zazo: „Problem veza sa drugim čovekom je, bez sumnje, jedan od najvažnijih u razmišljanju o čoveku... Da li je ona inherentna čovekovoju prirodi, da li čovek teži ovoj vezi sa drugim usled jedne prvobitne osnovne potrebe ili je, pak, ova potreba vezivanja za drugog stečena u toku ontogeneze, pa se jedinka vezuje za drugog zbog koristi koje dobija iz te veze“ (Zazo, 1985).

Hipotezu o prirodi ranih odnosa uvodi Džon Bolbi i bazira je na teoriji o instinktivnom ponašanju. Postulira da je dečija vezanost za majku primarna potreba, jednaka gladi ili seksualnom instinktu. On uvodi termin afektivne vezanosti, koji se odnosi na specifičan odnos koji se u najranijem detinjstvu formira između majke i deteta i traje kroz čitav život, kao trajna psihološka veza uspostavljena između dvoje ljudi (Bowlby, 1988).

Obrasci afektivne vezanosti ustanovljeni u ranim odnosima roditelj-dete teže da struktuiraju kvalitet bliskih odrasli-odrasli odnosa u kasnijem životu. Postoje četiri obrasca partnerskog afektivnog vezivanja: sigurni, izbegavajući, preokupirani i bojažljivi obrazac afektivne vezanosti. Sigurni obrazac partnerske vezanosti određuju pozitivni model sebe i pozitivni model drugih (niska anksioznost i nisko izbegavanje). Osobe ovog tipa imaju

¹ jln.mltc@gmail.com

autentične, otvorene partnerske odnose, koji su ispunjeni poverenjem i uzajamnim zadovoljstvom. Izbegavajući obrazac partnerske vezanosti karakteriše pozitivni model sebe i negativni model drugog (niska anksioznost i visoko izbegavanje). Ove osobe smatraju sebe toliko superiornim, samodovoljnim da ih to sprečava u razvijanju istinskih, otvorenih odnosa sa partnerom. Ove veze mogu obilovati zajedničkim aktivnostima, ali ne i razmenom emocija. Preokupirani obrazac partnerske vezanosti određen je negativnim modelom sebe i pozitivnim modelom drugih (visoka anksioznost i nisko izbegavanje), te zbog toga, osobe ovog tipa polaze sa pozicije sopstvene manje vrednosti. U partnersku vezu se investiraju preterano, očekujući da će kvaliteti partnera nadoknaditi njihove lične manjkavosti. Bojažljivi obrazac partnerske vezanosti definisan je negativnim modelom sebe i negativnim modelom drugih (visoka anksioznost i visoko izbegavanje). Osobe ovog tipa su visoko zavisne od drugih, jer kroz odnos sa drugima traže potvrdu sopstvene vrednosti. Posledično, njihove partnerske veze su retke ili haotične (Bartholomew, 1990).

Prema teoriji afektivnog vezivanja smatralo se da rane detetove veze igraju primarnu ulogu u razvoju regulacije emocija i afektivnog izražavanja, jer u tom periodu života deteta, roditelji (staratelji) su odgovorni za pomaganje detetu da reguliše emocije (Thompson, Flood & Lundquist, 1995). Emocionalna dostupnost roditelja u detinjstvu podstiče otvorenu komunikaciju i razmenu osećanja, što zauzvrat detetu obezbeđuje brojne prilike da nauči o emocijama i njihovoj regulaciji (Laible et al., 2004; Volling, 2001).

Emocionalna kompetencija

Prema jednoj od definicija, „Emocionalna inteligencija uključuje sposobnosti brzog zapažanja, procene i izražavanja emocija; sposobnost uviđanja i generisanja osećanja koja olakšavaju mišljenje; sposobnosti razumevanja emocija i znanje o emocijama; i sposobnost regulisanja emocija u svrhu promocije emocionalnog i intelektualnog razvoja" (Mayer & Salovey, 1997). Četiri navedene sposobnosti poredane su prema složenosti psihičkih procesa koje uključuju od jednostavnijih (zapažanje i izražavanje emocija) do složenih (svesnost, refleksivnost i regulacija emocija). Osim toga, svaka opisana sposobnost bliže je opisana sa još četiri sposobnosti poredane prema razvojnom načelu: prvo se navode ranije razvijene sposobnosti, a zatim slede one kasnije razvijene i više integrisane (Mayer & Salovey, 1997).

U osnovi emocionalne kompetencije leže sledeće komponente: sposobnost uočavanja i razumevanja emocija, sposobnost izražavanja i imenovanja emocija, kao i sposobnost upravljanja emocijama (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Istraživanja podržavaju ideju da su sigurna deca više emocionalno kompetentna i otkriveno je da su deca sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti sposobna da održe organizovano ponašanje u kontekstu emotivnog naboja (Crittenden, 1992), imaju veći stepen empatije od nesigurne dece (Kestenbaum, Farber & Sroufe, 1989). Takođe, sigurni pojedinci imaju adaptivne modele izražavanja i regulisanja emocija kroz čitav život. Nasuprot ovom, nesigurni pojedinci su skloniji preteranom regulisanju ili smanjenom regulisanju sopstvenog emocionalnog izražavanja (Zimmermann, 1999). Zatim, u odnosu na pol, ima više žena koje pripadaju preokupiranom obrascu afektivne vezanosti nego muškaraca, kod žena je izraženija emocionalna ekspresivnost i senzitivnost, dok je emocionalna kontrola niža nego kod muškaraca. Veći stepen sigurnog obrasca afektivne vezanosti je značajno povezan sa višim vrednostima na emocionalnoj ekspresivnosti i emocionalnoj senzitivnosti, dok je izbegavajući obrazac afektivne vezanosti značajno povezan sa nižom emocionalnom ekspresivnošću (DiTomasso, Brannen McNulty, Ross & Burgess, 2003).

METOD

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 200 ispitanika (100 mladića i 100 devojaka). Uzorak je prigodan i čine ga studenti Filozofskog, Medicinskog, Elektronskog, Građevinskog fakulteta i Fakulteta zaštite na radu Univerziteta u Nišu i nalaze se u periodu kasne adolescencije.

Instrumenti

U istraživanju su korišćena 3 testa. Prvi test je Upitnik za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti, autori su: Brennan, Clark & Shaver. Upitnikom za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti proveravamo nezavisne varijable. Ovaj test se sastoji od 18 tvrdnji i 2 subskele: anksioznost i izbegavanje i odgovara se na sedmostepenoj skali Likertovog tipa.

Drugi test je Upitnik emocionalne kompetencije EUK-45 Vladimira Takšića koji se sastoji od 45 stavki i 3 subskele: sposobnost uočavanja i razumevanja emocija, sposobnost izražavanja i imenovanja emocija i sposobnost

upravljanja emocijama. Upitnikom emocionalne kompetencije proveravamo zavisnu varijablu. Odgovara se na petostepenoj skali Likertovog tipa.

Korišćen je i kratak upitnik za prikupljanje sledećih socio-demografskih varijabli: redosled rođenja (jedinac; prvorođeno dete u porodici sa više dece; drugo i više po redu rođenja); postojanje partnerske veze (da; ne); dužina trajanja partnerske veze (par meseci; oko godinu dana; duže od godinu dana).

Varijable

Nezavisna varijabla bila je obrazac partnerske afektivne vezanosti (sigurni, bojažljivi, izbegavajući, preokupirani), zavisna emocionalna kompetencija, dok je kontrolna varijabla bila pol. Socio-demografske varijable podrazumevale su redosled rođenja (jedinac, prvorođeno dete, drugorođeno i dete više po redu rođenja), postojanje partnerske veze (da, ne), dužina trajanja partnerske veze (par meseci, oko godinu dana, više od godinu dana). Predmet ovog istraživanja je ispitivanje razlika u izraženosti dimenzija emocionalne kompetencije kod pripadnika različitih obrazaca afektivne vezanosti.

Značaj istraživanja

Što se tiče teorijskog značaja, rezultati istraživanja doprineli bi boljem sagledavanju dosadašnjih saznanja o izraženosti razlike obrazaca partnerske afektivne vezanosti u odnosu na emocionalnu kompetenciju, kao i saznanju o razlikama u stepenu emocionalne kompetencije s obzirom na njihovu navedenu podelu (uočavanje i razumevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija, i upravljanje emocijama). A što se tiče praktičnog značaja, istraživanje bi moglo doprineti boljem razumevanju partnerskih odnosa, kao i osmišljavanju novih edukativnih programa u cilju poboljšanja ovih odnosa, uključujući u njih saznanje o značaju emocionalne kompetencije za poboljšanje kvaliteta partnerskih odnosa.

Hipoteze

Opšta hipoteza:

Postoji statistički značajna razlika u izraženosti emocionalne kompetencije kod pripadnika različitih obrazaca afektivne vezanosti.

Specifične hipoteze:

- Postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na pol.
- Postoji statistički značajna razlika u emocionalnoj kompetenciji u odnosu na pol.
- Postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na redosled rođenja.
- Postoji statistički značajna razlika u emocionalnoj kompetenciji u odnosu na redosled rođenja.
- Postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na trenutno postojanje partnerske veze.
- Postoji statistički značajna razlika u emocionalnoj kompetenciji u odnosu na trenutno postojanje partnerske veze.
- Postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na dužinu trajanja partnerske veze.
- Postoji statistički značajna razlika u emocionalnoj kompetenciji u odnosu na dužinu trajanja veze.

REZULTATI

U predstojećim tabelama prikazane su deskriptivne statističke mere za varijable: pol, redosled rođenja, trenutna veza i dužina trajanja veze, potom za obrasce afektivne vezanosti i za emocionalnu kompetenciju. Takođe, dobijeni rezultati govore o postojanju ili nepostojanju razlike u izraženosti emocionalne kompetencije u odnosu na obrasce partnerske afektivne vezanosti, kao i o razlici u emocionalnoj kompetenciji i distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na socio-demografske varijable: pol, redosled rođenja, trenutna veza i dužina trajanja veze.

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Tabela 1. Prikaz frekvenci u odnosu na socio-demografske varijable

Varijabla	Kategorije	N
Pol	Muški	100
	Ženski	100
Redosled rođenja	Jedinac	43
	Prvorođeno u porodici sa više dece	76
	Drugo i više po redu rođenja	81
Trenutno u vezi	Da	101
	Ne	99
Trajanje veze	Par meseci	31
	Oko godinu dana	21
	Više od godinu dana	49

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli, uočava se da je uzorak ujednačen po polu (100 mladića i 100 devojaka). Među njima, najviše ima drugorođenih i više po redu rođenja (81). Od ispitanika koji su trenutno u vezi (101) najviše ima onih koji su duže vreme u vezi, tj. više od godinu dana (49).

Tabela 2. Prikaz broja i procenta ispitanika u odnosu na obrasce vezanosti

Obrazac afektivne vezanosti	N	Procentat ispitanika
<i>Sigurni</i>	120	60%
<i>Izbegavajući</i>	30	15%
<i>Bojažljivi</i>	22	11%
<i>Preokupirani</i>	28	14%
Ukupno	200	100%

U tabeli 2 se zapaža da od ukupnog broja ispitanika (200) najviše ima onih koji pripadaju sigurnom obrascu partnerske afektivne vezanosti, 120 ispitanika, i oni čine 60% ukupnog uzorka, dok najmanje ima ispitanika sa bojažljivim obrascem afektivne vezanosti, 22, i oni čine 11% ukupnog uzorka.

Tabela 3. Prikaz deskriptivno-statističkih mera u odnosu na dimenzije emocionalne kompetencije

Dimenzije emocionalne kompetencije	AS	SD	Min	Max
Uočavanje i razumevanje emocija	3,629	0,566	1,67	4,93
Izražavanje i imenovanje emocija	3,663	0,619	2,07	6,79
Upravljanje emocijama	3,522	0,539	2,00	4,75

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Iz tabele se vidi da je prosek individualnih odstupanja najveći na varijabli Izražavanje i imenovanje emocija i iznosi 0,619, na kojoj je i aritmetička sredina najveća i iznosi 3,663, dok je najmanja aritmetička sredina na varijabli Upravljanje emocijama i iznosi 3,522.

Tabela 4. Prikaz rezultata dobijenih testom Oneway ANOVA za dimenzije afektivne vezanosti

Dimenzije emocionalne kompetencije		Suma Kvadrata	Df	Prosek kvadrata	F	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Između grupa	0,995	3	0,332	1,037	0,377
	Unutar grupa	62,654	196	0,320		
Izražavanje i imenovanje emocija	Između grupa	1,441	3	0,480	1,260	0,289
	Unutar grupa	74,762	196	0,381		
Upravljanje emocijama	Između grupa	0,536	3	0,179	0,612	0,608
	Unutar grupa	57,227	196	0,292		

Iz prikazane tabele se vidi da ne postoji statistički značajna razlika u izraženosti emocionalne kompetencije ni na jednoj od 3 dimenzije u odnosu na obrasce partnerske afektivne vezanosti.

Tabela 5. Prikaz rezultata dobijenih testom Oneway ANOVA na poduzorku devojaka za dimenzije afektivne vezanosti

Dimenzije emocionalne kompetencije		Suma Kvadrata	Df	Prosek kvadrata	F	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Između grupa	0,019	3	0,006	0,025	0,995
	Unutar grupa	24,898	96	0,259		
Izražavanje i imenovanje emocija	Između grupa	0,251	3	0,084	0,216	0,885
	Unutar grupa	37,273	96	0,388		
Upravljanje emocijama	Između grupa	0,101	3	0,034	0,125	0,945
	Unutar grupa	25,870	96	0,269		

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 5 statistički značajna razlika u izraženosti emocionalne kompetencije na poduzorku devojaka ne postoji ni na jednoj od 3 dimenzije u odnosu na obrasce partnerske afektivne vezanosti.

Tabela 6. Prikaz distribucije obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na pol

Obrazac afektivne vezanosti	Pol		Ukupno
	Muški	Ženski	
<i>Sigurni</i>	45%	55%	100%
<i>Izbegavajući</i>	50%	50%	100%
<i>Bojažljivi</i>	68,2%	31,8%	100%
<i>Preokupirani</i>	57,1%	42,9%	100%

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 6 sigurnom obrascu afektivne vezanosti u većem procentu pripadaju osobe ženskog pola (55%), dok veći procenat čine muškarci kada su u pitanju bojažljivi (68,2%) i preokupirani (57,1%) obrazac afektivne vezanosti. U podjednako meri (50%) pripadaju mladići i devojke izbegavajućem obrascu.

Tabela 7. Testiranje značajnosti razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na pol

	Vrednost	Df	P
Hi-kvadrat	4,681	3	0,197

Hi-kvadrat test je pokazao da ne postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na pol (s obzirom na to da je dobijena statistička značajnost veća od 0,05).

Tabela 8. Prikaz rezultata dobijenih T-testom za varijablu pol

Dimenzije emocionalne kompetencije	Pol	AS	SD	t	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Muški	3,529	0,610	-2,534	0,012
	Ženski	3,729	0,502		
Izražavanje i imenovanje emocija	Muški	3,564	0,610	-2,268	0,024
	Ženski	3,761	0,617		
Upravljanje emocijama	Muški	3,414	0,546	-2,873	0,005
	Ženski	3,630	0,512		

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 8 postoji statistički značajna razlika kod mladića u izraženosti emocionalne kompetencije na dimenzijama uočavanje i razumevanje emocija (AS=3,529; SD=0,610), potom izražavanje i imenovanje emocija (AS =3,564; SD=0,610) i upravljanje emocijama (AS =3,414; SD=0,546), odnosno devojaka na istim dimenzijama: uočavanje i razumevanje emocija (AS =3,729; SD=0,502), potom izražavanje i imenovanje emocija (AS =3,761; SD=0,617) i upravljanje emocijama (AS =3,630; SD=0,512). Na ovim dimenzijama razlike postoje u korist devojaka, odnosno, na osnovu dobijenih podataka, može se reći da su devojke emocionalno kompetentnije od muškaraca.

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Tabela 9. Prikaz distribucije obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na redosled rođenja

Obrazac afektivne vezanosti	Redosled rođenja			Ukupno
	Jedinac	Prvorođeno sa više dece	Drugo i više po redu	
<i>Sigurni</i>	18,3%	39,2%	42,5%	100%
<i>Izbegavajući</i>	13,3%	40%	46,7%	100%
<i>Bojažljivi</i>	50%	13,6%	36,4%	100%
<i>Preokupirani</i>	21,4%	50%	28,6%	100%

Tabela 10. Testiranje značajnosti razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na redosled rođenja

	Vrednost	Df	P
Hi-kvadrat	15,851	6	0,015

Hi-kvadrat test je pokazao da postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na redosled rođenja. Unutar sigurnog obrasca afektivne vezanosti najviše ima drugorođenih i više po redosledu rođenja (42,5%), kao i unutar izbegavajućeg obrasca (46,7%). Unutar bojažljivog obrasca afektivne vezanosti najveći procenat čine jedinci (50%), dok unutar preokupiranog obrasca najviše ima prvorođenih u porodici sa više dece (50%).

Tabela 11. Prikaz rezultata dobijenih testom Oneway ANOVA za varijablu redosled rođenja

Dimenzije emocionalne kompetencije		Suma Kvadrata	Df	Prosek kvadrata	F	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Između grupa	0,877	2	0,438	1,376	0,255
	Unutar grupa	62,772	197	0,259		
Izražavanje i imenovanje emocija	Između grupa	1,352	2	0,676	1,779	0,172
	Unutar grupa	74,852	197	0,380		
Upravljanje emocijama	Između grupa	0,467	2	0,234	0,803	0,450
	Unutar grupa	57,297	197	0,291		

Iz prikazane tabele vidi se da ne postoji statistički značajna razlika na varijablama emocionalne kompetencije u odnosu na redosled rođenja ($p > 0.05$).

Tabela 12. Prikaz distribucije obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na trenutno postojanje veze

Obrazac afektivne vezanosti	Trenutno u vezi		Ukupno
	Da	Ne	
<i>Sigurni</i>	58,3%	41,7%	100%
<i>Izbegavajući</i>	26,7%	73,3%	100%
<i>Bojažljivi</i>	36,4%	63,6%	100%
<i>Preokupirani</i>	53,6%	46,4%	100%

Tabela 13. Testiranje značajnosti razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na postojanje trenutne veze

	Vrednost	Df	P
Hi-kvadrat	11,627	3	0,009

Hi-kvadrat test je pokazao da postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na trenutno postojanje veze. Unutar sigurnog obrasca afektivne vezanosti ima više onih koji su trenutno u vezi (58,3%) nego onih koji nisu u vezi, kao i unutar preokupiranog obrasca (53,6%). Od ispitanika koji pripadaju izbegavajućem obrascu 73,3% trenutno nije u vezi, dok od ukupnog broja ispitanika unutar bojažljivog obrasca, 63,6% trenutno nije u vezi.

Tabela 14. Prikaz rezultata dobijenih testom Oneway ANOVA za varijablu trenutna veza

Dimenzije emocionalne kompetencije		Suma Kvadrata	Df	Prosek kvadrata	F	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Između grupa	0,094	1	0,094	0,294	0,588
	Unutar grupa	63,555	198	0,321		
Izražavanje i imenovanje emocija	Između grupa	0,289	1	0,289	0,754	0,386
	Unutar grupa	75,914	198	0,383		
Upravljanje emocijama	Između grupa	0,036	1	0,036	0,122	0,727
	Unutar grupa	57,728	198	0,292		

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 14 ne postoji statistički značajna razlika između onih koji su trenutno u vezi i onih koji nisu u vezi na varijablama emocionalne kompetencije (uočavanje i razumevanje emocija; izražavanje i imenovanje emocija; upravljanje emocijama).

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Tabela 15. Prikaz distribucije obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na dužinu trajanja veze

Obrazac afektivne vezanosti	Dužina trajanja veze			Ukupno
	Par meseci	Oko godinu dana	Duže od godinu dana	
<i>Sigurni</i>	25,7%	15,7%	58,6%	100%
<i>Izbegavajući</i>	50%	25%	25%	100%
<i>Bojažljivi</i>	37,5%	50%	12,5%	100%
<i>Preokupirani</i>	40%	26,7%	33,3%	100%

Tabela 16. Testiranje značajnosti razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na dužinu trajanja veze.

	Vrednost	Df	P
Hi-kvadrat	11,771	6	0,067

Hi-kvadrat test je pokazao da ne postoji statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na dužinu trajanja veze (s obzirom da je $p > 0,05$).

Tabela 17. Prikaz rezultata dobijenih testom Oneway ANOVA za varijablu dužina trajanja veze

Dimenzije emocionalne kompetencije		Suma Kvadrata	Df	Prosek kvadrata	F	p
Uočavanje i razumevanje emocija	Između grupa	2,348	2	1,174	4,041	0,021
	Unutar grupa	28,473	98	0,291		
Izražavanje i imenovanje emocija	Između grupa	4,120	2	2,060	7,345	0,001
	Unutar grupa	27,483	98	0,280		
Upravljanje emocijama	Između grupa	3,367	2	1,684	6,924	0,002
	Unutar grupa	23,828	98	0,243		

Tabela 18. Prikaz deskriptivnih mera na dimenzijama emocionalne kompetencije u odnosu na dužinu trajanja veze

Dimenzije emocionalne kompetencije	Dužina trajanja veze	N	AS	SD
Uočavanje i razumevanje emocija	Par meseci	31	3,477	0,658
	Oko godinu dana	21	3,543	0,519

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Izražavanje i imenovanje emocija	Duže od godinu dana	49	3,805	0,458
	Par meseci	31	3,461	0,578
	Oko godinu dana	21	3,579	0,513
	Duže od godinu dana	49	3,904	0,504
Upravljanje emocijama	Par meseci	31	3,238	0,547
	Oko godinu dana	21	3,574	0,580
	Duže od godinu dana	49	3,652	0,412

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 17, razlike na dimenzijama emocionalne kompetencije u odnosu na dužinu trajanja veze su statistički značajne. Tabela 18 pokazuje da je ta razlika u dužini trajanja veze značajna u korist onih ispitanika koji su duže od godinu dana u vezi na dimenzijama: uočavanje i razumevanje emocija (AS=3,805; SD=0,458); izražavanje i imenovanje emocija (AS=3,904; SD=0,504); upravljanje emocijama (AS=3,652; SD=0,412).

DISKUSIJA

Rezultati sprovedenog istraživanja govore da opšta hipoteza (da postoji statistički značajna razlika u izraženosti emocionalne kompetencije u odnosu na obrasce partnerske afektivne vezanosti) nije potvrđena. Zapravo, rezultati se ne slažu sa tvrdnjama teorije afektivnog vezivanja, pri čemu rane detetove veze igraju primarnu ulogu u razvoju regulacije emocija i afektivnog izražavanja (Thompson, Flood & Lundquist, 1995), kao ni sa shvatanjem da su nesigurni pojedinci skloniji preteranom regulisanju ili smanjenom regulisanju sopstvenog emocionalnog izražavanja (Zimmermann, 1999). Dakle, razlika na dimenzijama emocionalne kompetencije kod pripadnika različitih obrazaca partnerske afektivne vezanosti u ovom istraživanju nije utvrđena.

Što se specifičnih hipoteza tiče, neke od njih su potvrđene, dok neke nisu. U odnosu na pol, razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti nije statistički značajna, tako da se ova specifična hipoteza odbacuje. Zatim, kod devojaka je izraženija emocionalna ekspresivnost nego kod muškaraca, ali i emocionalna kontrola, što je u suprotnosti sa prethodno spomenutim istraživanjem u kom je dobijeno da je emocionalna kontrola niža kod devojaka nego kod mladića (DiTomasso, BrannenMcNulty, Ross & Burgess, 2003).

Iako neki autori tvrde da nema statistički značajne razlike u distribuciji obrazaca vezanosti u odnosu na redosled rođenja (McGuirk, Emily, Pettijohn, Terry, 2008), rezultati ovog istraživanja su pokazali da je ta razlika značajna. Naime, unutar sigurnog obrasca afektivne vezanosti najviše ima drugorođenih i više po redosledu rođenja (42,5%), kao i unutar izbegavajućeg obrasca (46,7%). Unutar bojažljivog obrasca afektivne vezanosti najveći procenat čine jedinci (50%), dok unutar preokupiranog obrasca najviše ima prvorođenih u porodici sa više dece (50%). Dakle, zavisno od redosleda rođenja, dete će pripadati određenom obrascu afektivne vezanosti.

Specifična hipoteza o postojanju statistički značajne razlike na varijablama emocionalne kompetencije u odnosu na redosled rođenja nije potvrđena, s obzirom na to da dobijena razlika nije statistički značajna.

Dobijena je statistički značajna razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na trenutno postojanje veze. Unutar sigurnog obrasca afektivne vezanosti ima više onih koji su trenutno u vezi (58,3%) nego onih koji nisu u vezi (41,7%), kao i unutar preokupiranog obrasca (53,6% prema 46,4%). Od ispitanika koji pripadaju izbegavajućem obrascu 73,3% trenutno nije u vezi, dok od ukupnog broja ispitanika unutar bojažljivog obrasca 63,6% trenutno nije u vezi. Dakle, oni koji pripadaju sigurnom obrascu lako izgrađuju autentične, otvorene partnerske odnose. Sa druge strane, iako su veze osoba sa preokupiranim obrascem često dramatične, ove osobe takođe često stupaju u partnerske veze. Osobe koje pripadaju izbegavajućem obrascu vezanosti, sebe smatraju samodovoljnim i to ih sprečava u razvijanju istinskih, otvorenih odnosa sa partnerom. Osobe koje pripadaju bojažljivom obrascu afektivne vezanosti istovremeno su visoko zavisne od drugih ljudi i strahuju od drugih zbog negativnih očekivanja, te su sklone izbegavanju bliskosti kako bi izbegle bol zbog potencijalnog gubitka i odbacivanja (Stefanović Stanojević, 2011).

Statistički značajna razlika između onih koji su trenutno u vezi i onih koji nisu u vezi nije potvrđena na dimenzijama emocionalne kompetencije. Osobe koje su u vezi i one koje nisu na sličan način uočavaju i razumeju emocije, izražavaju i imenuju ih i slično ih kontrolišu.

Takođe, ne postoji statistički značajna razlika ni u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti u odnosu na dužinu trajanja veze, mada su osobe koje pripadaju izbegavajućem afektivnom obrascu sklonije površnim i kratkotrajnim vezama (Stefanović Stanojević, 2011).

Rezultati istraživanja potvrđuju pretpostavku da je razlika u izraženosti emocionalne kompetencije značajna u odnosu na dužinu trajanja veze. Dakle, oni koji često umeju da uoče emocije i da ih imenuju, kao i da ih na adekvatan način regulišu, nastoje da održe vezu sa svojim partnerom što je duže moguće.

Rezultati ovog istraživanja trebalo bi da doprinesu boljem sagledavanju i razumevanju partnerskih odnosa, kao i da ukažu na neke od činilaca koji utiču na postojanje razlike u izraženosti emocionalne kompetencije u odnosu na obrasce afektivne vezanosti.

LITERATURA

- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social Psychology, 37*, 95-109.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base*, New York: Basic book.
- Crittenden, P. (1992). Quality of attachment in the preschool years. *Development and Psychopathology, 4*, 209-241.
- DiTomasso, E., Brannen-McNulty, C., Ross, L., & Burgess, M. (2003). Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality and Individual Differences, 35*, 303-312.
- Kestenbaum, R., Farber, E., & Sroufe, A. (1989). Individual difference in empathy among preschoolers: Relation to attachment history. *New Directions for Child Development (44)*, 51-64.
- Laible, D., Carlo, G., & Roesch, S. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy and social behaviours. *Journal of Adolescence, 27*, 703-716.
- Mayer J. D., & Salovey P. (1997). *What Is Emotional Intelligence?* In P. Salovey and D. Sluyter (Eds.), *Emotional Development, Emotional Literacy, and Emotional Intelligence*. New York: Basic Books.
- McGuirk, Emily M., Pettijohn II, Terry F. (2008). Birth Order and Romantic Relationship Styles and Attitudes in College Students. *North American Journal of Psychology (10)*, p37
- Stefanović Stanojević T. (2011). *Afektivna vezanost: razvoj, modaliteti i procena*, Filozofski fakultet, Niš.
- Takšić, V., Mohorić, T., i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja, Zagreb, 15*, 729-752.
- Thompson, R., Flood, M., & Lundquist, L. (1995). Emotional regulation: Its regulations to attachment and development psychopathology. In D. Cicchetti & S. Toth (Eds.), *Emotion, cognition and representation* (pp. 261-299). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Volling, B. (2001). Early attachment relationships as predictors of preschool children's emotion regulation with a distressed sibling. *Early education and Development, 12*, 185-207.
- Zazo, R. (1985). *Poreklo čovekove osećajnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Zimmermann, P. (1999). Structure and functions of internal working models of attachment and their role in emotion regulation. *Attachment and Human Development, 1*, 291-306.

Jelena Miletić

Psychological Counseling Center for Students within Students' Cultural Center, Niš

Anastasija Stojković

Jelena Tomić

Sonja Marković

University of Niš, Faculty of Philosophy, Department of Psychology

AFFECTIVE BONDING IN PARTNER RELATIONSHIPS AND EMOTIONAL COMPETENCE OF STUDENTS

Abstract

The main goal of this research was to explore the existence of differences between the amounts to which the dimensions of emotional competence within different affective bonding groups are expressed. The research was carried out using the suitable group of 200 students, the

number of which was equal regarding the sex of the examinees, 100 men and 100 women, studying at The University of Niš, and at the following faculties: The Faculty of Philosophy, the Faculty of Medicine, The Faculty of Electronics, The Faculty of Civil Engineering and The Faculty of Occupational Safety. For the purpose of the research the Self-report measures of Adult Attachment Questionnaire and Emotional Skills and Competence Questionnaire were used. The features explored within emotional competence were: the ability to recognize and understand emotions, the ability to name and express emotions as well as the ability to control them.

The research showed that women are more emotionally competent than men as well as those who have been romantically involved for more than a year when compared to those who have been in a relationship for a short while. Moreover, the obtained results revealed that second-born children and the ones born after that mostly belong to the avoidant-insecure attachment type, the only children mostly to the fearful attachment type and the firstborn ones in a family with more children to the preoccupied attachment type. The general hypothesis that there is statistically important difference between the amounts to which the dimensions of emotional competence are expressed within different types of affective bonding was not confirmed.

Keywords: types of affective bonding in partner relationships, emotional competence, students